

Otwarcie Centrum Dokumentacji Zsyłek, Wypędzeń i Przesiedleń

W dniu 1 marca 2011 roku przy ulicy Brackiej 13 w Krakowie nastąpiło oficjalne otwarcie biura Centrum Dokumentacji Zsyłek Wypędzeń i Przesiedleń. To instytucja powołana do życia przez Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego. Wspierający tę inicjatywę Wojewoda Małopolski udostępnił tymczasowo na siedzibę Centrum lokal przy wspomnianej ulicy, a docelowo przekaże jeden z krakowskich fortów (najprawdopodobniej Skotniki).

W uroczystości otwarcia Centrum wzięli udział: sybiracy, władze Małopolski na czele z wojewodą Stanisławem Kracikiem, władze Uniwersytetu Pedagogicznego z rektorem Michałem Śliwą oraz studenci i doktoranci UP. Otwarcie Centrum było także ważnym wydarzeniem medialnym. Świadczy o tym kilkadziesiąt relacji w czasopiśmie, radiach i telewizjach oraz w mediach elektronicznych. W pierwszym dniu oficjalnego działania Centrum, otwarto wystawę *Polscy Sybiracy w Wielkiej Brytanii — Leicester* oraz strony internetowe: *Polskie cmentarze w Afryce Wschodniej* (www.polskiecmentarzewafryce.eu) i *Centrum Dokumentacji Zsyłek Wypędzeń i Przesiedleń* (strona do kontaktu www.przymusowemigracje.pl).

Powołane do życia Centrum jest wynikiem wieloletniej działalności Studenckiego Koła Naukowego Historyków UP pod kierunkiem dra Huberta Chudzio, który jest autorem projektu powstania Centrum Dokumentacji Zsyłek, Wypędzeń i Przesiedleń. W dużej mierze też to właśnie studenci i doktoranci skupieni w Studenckim Kole Naukowym Historyków będą tworzyli tę ważną instytucję. Nadzór nad Centrum sprawuje Rektor Uniwersytetu Pedagogicznego, opiekę zaś merytoryczną Instytut Historii UP. Głównym celem jest ochrona przed zapomnieniem losów mieszkańców (przymusowo wysiedlonych) Rzeczypospolitej w jej obecnych i byłych granicach, począwszy od czasów konfederacji barskiej, a skończywszy na czasach komunistycznego zniewolenia. Kolejnym celem Centrum jest poszerzanie i rozpowszechnianie wiedzy na ten temat wśród młodzieży szkolnej, studentów, społeczności lokalnych. Prócz tego będą realizowane projekty naukowe i edukacyjne, konferencje oraz wydawane publikacje.

W pierwszym okresie działalności najważniejsze jest gromadzenie relacji świadków historii, którzy przeżyli zsyłki, wypędzenia i przesiedlenia. W samym Krakowie żyje jeszcze około ośmiuset sybiraków. W Polsce i za granicami naszego kraju wielokrotnie więcej. Kilka miesięcy temu przedstawiciele Uniwersytetu Pedagogicznego odwiedzili polskich sybiraków w Leicester, w Wielkiej Brytanii. Z wyprawy tej udało się przywieźć kilkadziesiąt bezcennych relacji wspomnieniowych, zapisanych na taśmie filmowej i dyktafonie. Zebrana dokumentacja fotograficzna posłużyła do przygotowania wystawy *Polscy Sybiracy w Wielkiej Brytanii — Leicester* (obecnie prezentowanej w holu głównym Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, przy ulicy Podchorążych 2). Sybiracy z Leicester przekazali też wiele pamiętek i dokumentów, w tym dwa mundury II Korpusu.

Początek działalności studentów i doktorantów UP mającej dokumentować losy zesłańców, wypędzonych i przesiedlonych datuje się na rok 2004. Wtedy to rozpoczęto projekt „Ziemie Zachodnie jako przykład migracji ludności polskiej, niemieckiej i ukraińskiej, w czasie i po II wojnie światowej”. Podczas trzech obozów naukowych młodzi adepti historii nagrywali i spisywali relacje przesiedlonych. Potem były kolejne

projekty, w tym ten zatytułowany „Z mrozów Syberii pod słońce Afryki”. W jego ramach zorganizowano wyprawę naukową do Tanzanii i Ugandy — tam porządkowano i dokumentowano polskie nekropolie sybiraków w Tengeru, Koji i Masindi. Po powrocie, 25 marca 2010 roku, odbyła się duża konferencja naukowa poświęcona losom sybiraków afrykańskich. Wzięli w niej udział sybiracy, naukowcy, studenci, a także władze RP, w tym minister Jerzy Miller (MSWiA). Specjalny list do uczestników konferencji wystosował Prezydent RP Lech Kaczyński. Sesji towarzyszyła wystawa *Pamiętamy. Polskie cmentarze w Afryce Wschodniej* i film z wyprawy. Obecnie przygotowywana jest publikacja pokonferencyjna.

W związku z tak wielotorową działalnością SKNH UP udało się zgromadzić wiele relacji świadków historii i mnóstwo dokumentów. Aby to wszystko należycie zachować dla następnych pokoleń Polaków oraz badaczy, powstało Centrum Dokumentacji Zsyłek Wypędzeń i Przesiedleń. W jego skład wejdzie interaktywne muzeum, w sposób nowoczesny przedstawiające losy polskich tułaczy. Aby istnienie muzeum miało głębszy sens, warto wprowadzić do programów szkolnych jako kurs obowiązkowy nauczanie o problemie zsyłek, wypędzeń i przesiedleń Polaków, a także innych narodów Europy. W muzeum będą prowadzone lekcje, na których, dzięki interaktywnemu charakterowi instytucji, dzieci i młodzież będzie mogła, przykładowo, oglądać ekspozycje oraz słuchać i oglądać wspomnienia nagrane z zesłańcami i wypędzonymi.

Drugi człon Centrum tworzyć będzie jednostka badawcza zajmująca się gromadzeniem i opracowywaniem materiałów związanych z zagadnieniem zsyłek, wypędzeń i przesiedleń Polaków (np. nagrywaniem wspomnień sybiraków na nośnikach cyfrowych) oraz wydawaniem publikacji na ten temat i promocją zagadnienia przez konferencje naukowe i serię odczytów.

Trzecim członem Centrum są biblioteka i archiwum, które gromadzą zbiory książek i dokumentów związanych z przymusowymi migracjami. Cały czas z różnych stron nadchodzą listy, publikacje i archiwalia związane z opisywanym tematem. Do biura przychodzą ludzie, którzy przeżyli sowieckie zsyłki i niemieckie wypędzenia. Tylko to pokazuje, że taka instytucja była bardzo potrzebna i szkoda, że tak późno powstała. Należy liczyć, że będzie się właściwie rozwijała, a odpowiednie czynniki państwowe wspomogą ją finansowo, albowiem sam Uniwersytet Pedagogiczny ma bardzo ograniczone środki.

Hubert Chudzio

Nagrody „Przeglądu Wschodniego” 2010

W sobotę, 19 marca, tradycyjnie już w Sali Balowej Pałacu Potockich na Uniwersytecie Warszawskim po raz osiemnasty odbyła się ceremonia wręczenia prestiżowych nagród kwartalnika „Przegląd Wschodni” za najlepsze publikacje naukowe poświęcone problematyce wschodniej wydane w 2010 roku.

Mocą postanowienia jury nagrodę w kategorii Dzieła Krajowe otrzymała dr Joanna Wolańska z Krakowa za książkę *Katedra ormiańska we Lwowie w latach 1902–1938. Przemiany architektoniczne i dekoracja wnętrza*, wydaną przez Ministerstwo Kultury